

Przedmowa

„Prawnicy zdają się zapominać, że harmonia to nie jest pojedyncza, nudna, jednolita melodia lub dźwięk. To różne dźwięki stojące naprzeciw siebie, a ze splotu różnych melodii powstaje harmonia. Harmonia to jedność różnorodności”¹.

Powyższy cytat znakomicie współgra z mottem Unii Europejskiej – *in varietate concordia* – wskazującym na zjednoczenie w różnorodności oraz stanowiącym drogowskaz dla rozwoju europejskiej przestrzeni prawnej. Unijna rzeczywistość to nowy autonomiczny porządek prawny powstały na skutek konsensusu państw członkowskich, a przy tym stale podlegający ewolucji.

Zetknięcie się skrajnie odmiennych tradycji prawnych, gdzie na pierwsze miejsce wysuwa się przenikanie systemów prawa stanowionego oraz *common law*, nie sprzyja budowie wspólnej europejskiej przestrzeni prawnej. Trudności na etapie stanowienia prawa unijnego, w znacznym stopniu spotęgowane wielojęzycznością oraz wielokulturowością – nierozzerwalnie związanymi z europejską konstrukcją, skłaniają do poszukiwania nowych instrumentów wykładni prawa oraz wypracowania nowego podejścia w procesie jego stosowania². Za najbardziej optymalny instrument unifikacyjny należy uznać orzecznictwo jednego europejskiego sądu uprawnionego do dokonywania jednolitej wykładni. Obecnie rola ta w systemie instytucjonalnym przypada Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej w Luksemburgu.

Zapewnieniu spójności w rozumieniu i stosowaniu prawa unijnego służy wykładnia autonomiczna wypracowana w orzecznictwie sędziów luksemburskich, której celem jest ustalenie znaczenia unijnego przepisu prawnego zgodnie z aksjologią unijnego porządku prawnego. Na obecnym etapie integracji europejskiej można stwierdzić, że wykładnia autonomiczna stanowi najbardziej skuteczny sposób realizacji postulatu jednolitości rozumienia i stosowania prawa unijnego.

Unijna przestrzeń prawna stale się rozszerza, dotykając kolejnych obszarów, co w sposób naturalny prowadzi do rozpatrywania przez Trybunał nowych zagadnień. Dotyczy to również instytucji prawa spółek. W porządkach krajowych prawo spółek postrzegane jest zazwyczaj jako część prawa prywatnego, a ukształtowane instytucje prawa spółek funkcjonują nierzadko od stuleci. Pojęcia prawa spółek to w pierwszej kolejności

---

¹ W oryginale: „Jurists seem to have forgotten that harmony is not one single boring uniform tune or sound. It is different sounds standing against each other and out of the interplay of different tunes comes a harmony. Harmony is the unity of diversities”. Zob. *H. Thue*, Norwegian Private International Law, s. 319–328, cyt. przez: *A. Fiorini*, The Codification of Private International Law in Europe, s. 1.

² Wykładnia prawa unijnego powinna zapewniać koegzystencję różnych systemów prawnych (zob. *M. Safjan*, Europeizacja prawa prywatnego, s. 2521).

pojęcia właściwe dla prawa prywatnego krajowych porządków prawnych, dlatego tam należy poszukiwać ich genezy i znaczenia.

W procesie oddziaływania prawa unijnego na prawo krajowe prawo spółek podlega transformacji, lecz świadomość owej transformacji – której kierunek wyznacza wykładnia autonomiczna – okazuje się w dalszym ciągu niepełna i niedoskonała. Stałe przenikanie prawa unijnego i prawa spółek każe spojrzeć na zachodzące procesy z innej perspektywy, nie tylko krajowej. Prawo unijne coraz śміeiej wkracza w prywatnoprawny obszar, wcześniej w istocie zarezerwowany dla regulacji krajowych, co przekłada się na stopniową harmonizację niektórych aspektów prawa spółek, a także próbę ujednoczenia wybranych zagadnień.

Prawo UE nie posługuje się klasycznym podziałem na gałęzie, a jego specyfika polega na współistnieniu konstrukcji prawnych. Trybunał stosuje nową metodę zwaną hybrydyzacją, polegającą na wykorzystywaniu szerokiego spektrum instrumentów prawnych. Mogą one pochodzić zarówno z prawa prywatnego, jak i prawa publicznego³.

Z perspektywy prawa unijnego na korpus prawa spółek należy spojrzeć w sposób autonomiczny. Ewolucja prawa unijnego doprowadziła do wyodrębnienia przez doktrynę dwóch terminów traktowanych jako synonimy: „unijne prawo spółek” oraz „europejskie prawo spółek”. Analiza pojęć oraz instytucji unijnego (europejskiego) prawa spółek powinna w pierwszej kolejności uwzględniać specyfikę unijnego porządku prawnego.

W aspekcie tworzenia norm prawa spółek wspólny unijny wymiar został nadany tym zagadnieniom, co do których państwa osiągnęły kompromis. Traktaty założycielskie, należące do aktów prawa pierwotnego, stworzyły możliwość swobodnego przepływu przedsiębiorczości (mobilności spółek) oraz przepływu kapitału. Ponadto, zawierają one upoważnienie do wydawania aktów prawa wtórnego w zakresie prawa spółek. Ujmując w sposób generalny obszary objęte regulacją aktów prawa pochodnego, można do nich zaliczyć wybrane aspekty organizacji oraz funkcjonowania spółek, a także ponadnarodowe typy spółek.

Patrząc z kolei przez pryzmat wykładni prawa unijnego, należy uznać, że kierunki interpretacji przepisów zawartych w aktach prawa pierwotnego oraz wtórnego wyznaczają orzeczenia TSUE. Poddanie wykładni autonomicznej danego przepisu unijnego powoduje wydobycie znaczenia zawartych w nim pojęć, które określane są jako autonomiczne pojęcia prawa unijnego.

Pojęcia prawa spółek przenikają unijny system prawny i można zaobserwować zwiększenie aktywności prawodawcy unijnego oraz orzecznictwa unijnego na tym polu. Przekłada się to na tworzenie nowych ponadnarodowych pojęć lub nadawanie nowego ponadnarodowego brzmienia pojęciom dobrze znanym i mocno zakorzenionym w systemach prawnych państw członkowskich. W ten sposób powstają autonomiczne pojęcia prawa spółek stanowiące narzędzia, przy pomocy których TSUE dokonuje wykładni operatywnej sądowej. Europeizacja prawa spółek dokonuje się w dużej mierze na drodze orzecznictwa Trybunału, który toruje drogę nowym tendencjom.

---

³ Jak zauważa *M. Safjan*, „sfera oddziaływania prawa UE na stosunki prywatnoprawne systematycznie się poszerza, a jednocześnie w wielu dziedzinach wymiar publiczny przenika się z wymiarem prywatnoprawnym [...]”, zob. *M. Safjan*, *O różnych metodach*, s. 20.

Problematyka wykładni autonomicznej pojęć prawa spółek w orzecznictwie luksemburskim stanowi przedmiot rozważań w niniejszej pracy. Warto podkreślić, że nie została ona dotychczas podjęta w opracowaniu monograficznym; nie była też przedmiotem kompleksowych rozważań ani w literaturze zagranicznej, ani w polskiej.

W piśmiennictwie europejskim (w tym krajowym) można najczęściej spotkać dwa rodzaje opracowań. Po pierwsze, wskazać należy prace naukowe poświęcone omówieniu problematyki unijnego prawa spółek w ogólności, w których część treści odnosi się do wykładni przepisów prawa spółek⁴. Po drugie, uwagę przykuwają artykuły oraz glosy z zakresu unijnego prawa spółek, w których poruszana jest problematyka wykładni⁵. Brakuje natomiast opracowań monograficznych, które koncentrowałyby się na kompleksowej analizie wykładni przepisów prawa spółek, a tym bardziej na wykładni pojęć prawa spółek.

Wybór tematyki związany jest ściśle z zainteresowaniami badawczymi Autorki, a przeprowadzona analiza orzecznictwa wzbogacona została o praktyczne spojrzenie zdobyte w czasie krótkiego, lecz intensywnego stażu w Trybunale w Luksemburgu. Zagraniczne kwerendy biblioteczne umożliwiły wykorzystanie w pracy dorobku doktryny zagranicznej – zwłaszcza literatury w języku angielskim, francuskim oraz włoskim.

Podstawowym celem niniejszej monografii jest przedstawienie sposobu rozumowania Trybunału przy poszukiwaniu jednolitego ponadnarodowego brzmienia pojęć prawa spółek oraz ich omówienie według zaproponowanej systematyki. Poza analizą warstwy teoretycznoprawnej stanowiącej podstawę do formułowania ogólnych oraz szczegółowych ocen, wnioski zawarte w pracy mogą okazać się przydatne na potrzeby praktyki obrotu gospodarczego.

Należy również zwrócić uwagę na cel pośredni, który przejawia się w analizie mechanizmu wykładni autonomicznej pojęć prawa spółek w duchu wewnętrznej integracji nauk prawnych. Realizacji tego celu służy powiązanie w pracy instrumentarium pojęciowego pochodzącego z prawa spółek oraz prawa unijnego z elementami teorii prawa. Odwoływanie się w rozprawie do pojęć i konstrukcji właściwych dla teorii prawa, a związanych z koncepcją wykładni, ma na celu ukazanie złożonych więzi i relacji zachodzących pomiędzy prawem spółek, prawem unijnym a teorią prawa.

Z postawionymi w pracy celami korelują przyjęte metody badawcze. Dla prowadzonych rozważań zasadnicze znaczenie przypada metodzie dogmatycznoprawnej, przy zastosowaniu której skonfrontowano badanie tekstów prawnych ze sposobem ich wykładni. Trzon pracy stanowi analiza orzecznictwa TSUE, która jest punktem odniesienia dla sformułowania wniosków. Badanie orzecznictwa sądów krajowych ma charakter pomocniczy. Ważny element stanowią poglądy nauki prawa, szczególnie komentarze zagranicz-

---

⁴ Zob. np. V. Edwards, *EC Company Law, passim*; S. Grundmann, *European Company Law, passim*; M. Adenas, F. Wooldridge, *European Comparative Company Law, passim*; M. Menjuca, *Droit international, passim*; V. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht, passim*; A. Opalski, *Europejskie prawo spółek, passim*; J. Napierała, *Europejskie prawo spółek, passim*.

⁵ Na potrzeby niniejszej pracy przeanalizowano wiele artykułów oraz glos związanych z tematyką wykładni unijnego prawa spółek. Ich liczba ulega permanentnemu zwiększaniu, co jest zwłaszcza skorelowane z kolejnymi orzeczeniami wydawanymi przez TSUE.

nej doktryny, bez przeglądu których przedstawienie koncepcji wykładni autonomicznej byłoby niepełne i niewystarczające. Ujęciu dogmatycznoprawnemu towarzyszy analiza teoretycznoprawna wyrażająca się w odwołaniu do konstrukcji wypracowanych w teorii prawa. Pozwala ona na kompleksowe spojrzenie na zagadnienie wykładni oraz służą realizacji celu wewnętrznej integracji prawoznawstwa.

Praca nie ma charakteru prawnoporównawczego, jej istotę stanowi bowiem sposób interpretacji przez TSUE unijnych regulacji prawnych. W celu zobrazowania skali oddziaływania unijnej wykładni pojęć na krajowe mechanizmy przedstawiono liczne odniesienia do krajowego kontekstu faktycznego oraz prawnego danego sporu. Ponadto, uwagi komparatystyczne wplecione w główny tok wyводу wzbogacają przedstawioną argumentację i służą zaprezentowaniu szerszego ujęcia. Takie podejście pozwala zapewnić spójność prowadzonych rozważań. Uzupełniający i pomocniczy charakter przypada metodzie historycznoprawnej, której wykorzystanie ujawnia się w incydentalnych odniesieniach.

***

Podstawę oddanej do rąk Czytelnika monografii stanowi rozprawa doktorska obroniona z wyróżnieniem w 2018 r. na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego⁶. Jestem wdzięczna wszystkim osobom, na których pomoc mogłam liczyć i których życzliwe uwagi przyczyniły się do nadania ostatecznego kształtu pracy. Serdecznie dziękuję w szczególności promotorowi rozprawy – profesorowi *Józefowi Frąckowiakowi*; promotorowi pomocniczemu – doktorowi *Maciejowi Skoremu* oraz recenzentom – profesorowi *Andrzejowi Szumańskiemu* oraz profesorowi *Maciejowi Szpunarowi*. Wszelkie niedociągnięcia obciążają mnie.

Wrocław, 21.1.2019 r.

Agnieszka Guzewicz

---

⁶ Szósty rozdział rozprawy, dotyczący autonomicznych pojęć postępowania upadłościowego i wpisujący się w szerszy kontekst „europejskiego prawa przedsiębiorców”, nie stanowi części niniejszej monografii i z tego względu zostanie opublikowany w formie odrębnego opracowania. Z treści obydwu recenzji wynika bowiem, że omówienie specyficznej problematyki transgranicznych postępowań upadłościowych łączących się z kwestiami jurysdykcji, wykonywania oraz uznawania orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych, nie było konieczne w ramach rozważań rozprawy.